

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(6)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 472 sahifa,
22-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

“Kitobxonlar klubi” modelining ingliz tili to‘garak mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning kognitiv kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmlari.....	10
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatida suggestiv yondashuvning o‘rni	14
Arolov Davronjon Davlataliyevich	
Akmeologik yondashuv asosida maktabgacha ta‘lim direktor o‘rinbosarlarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	19
Asatullayeva Sitora Dilmurod qizi	
Hozirgi o‘zbek tilida neologizmlarning tarixi va bugungi kun taraqqiyoti.....	22
Bektosheva Mehinbonu Abdumalik qizi	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari bolalarida jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	26
Djurayeva Dilfuza Nuriddin qizi	
Korpus lingvistikasi vositalari yordamida bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining til tahlili ko‘nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	30
Eshonqulova Sarvinoz Yashinovna	
Talabalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda sun‘iy intellektning o‘rni va ahamiyati.....	35
Hojiyeva Nasiba Bahodirovna	
Logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etish va rejalashtirish moduliga oid mustaqil ta‘lim topshiriqlarini integrativ modellashtirishning innovatsion texnologiyalari.....	39
Ibroximova O‘g‘iloy Inomjon qizi	
Jismoniy tarbiya darslarida ortiqcha vaznli bolalarga differensial yondashuvning ahamiyati	43
Yuldashev Bobirjon Noibjon o‘g‘li	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotida xalq og‘zaki ijodi vositasida bolalarning axloqiy sifatlarini shakllantirishning ahamiyati.....	48
Muradxanova Munisaxon Ikrom qizi	
Bo‘lajak psixologlarda altruistik xulq motivlarini rivojlantirishning psixologik imkoniyatlari	54
Nusratova Mexriniso Baxshilloevna	
Inklyuziv ta‘lim tushunchasi va uning zamonaviy pedagogik paradigmalar tizimidagi o‘rni.....	59
Pulatova Dilfuza Azamkulovna	
Magistrlarda “Imposter sindromi”ni yengish orqali kreativ salohiyatni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari.....	66
Qayumov Baxtiyor Zokirjon o‘g‘li	
Kichik maktab yoshidagi bolalar nutqining fonematik rivojlanishi	70
Qurbonova Sevara Suyunovna	
Mikrobiologiya ta‘limida individual pedagogik texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari	74
Raxmatov Oxunjon Soibjonovich	
“Estetik tarbiya”, “kreativ kompetensiya”, “estetik tarbiya mexanizmlari” tushunchalarining konseptual asoslari.....	79
Saidova Feruza Akramovna	
Zamonaviy ta‘lim jarayonida neyropedagogika yordamida nutqiy ko‘nikmalarni rivojlantirish.....	84
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
“So‘nggi jadid” Begali Qosimovning ilmiy-pedagogik merosi.....	88
Toxirova Dilshoda Inom qizi	
Ona tili darslarida o‘qib tushunish ko‘nikmasini rivojlantiruvchi mashq va topshiriqlar ustida ishlash	92
Turg‘unova Nilufar Muxiddin qizi	
Ingliz, golland va o‘zbek tillaridagi frazeologizmlarning lingvostatistik xususiyatlari.....	96
Xaydarova Go‘zalxon	

Maktabgacha yoshdagi bolalarda hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda yumshoq ko'nikmalarning ahamiyati.....	101
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Farzandlarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda oilaning pedagogik imkoniyatlari	105
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Yoshlarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali sotsial manipulyativ ta'sirlarga psixologik barqarorlikni shakllantirish.....	109
<i>Qosimova Sarvinoz Baxtiyorovna</i>	
O'quvchilarda modellashtirish ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadigan faoliyat usullari	114
<i>Abdurazzaqov O'ktam Abduqayumovich</i>	
Dizartriya shakllarining klinik-patogenetik tahlili va differensial diagnostikasi	120
<i>Axmedova V. T.</i>	
Boshlang'ich sinflarda fanlararo yondashuvga asoslangan integrativ topshiriqlar ishlab chiqishning uslubiy asoslari.....	127
<i>Elmurodova Inoyat Abdumutalibovna</i>	
Deviant xulq-atvorli o'smirlar ijtimoiylashuvining psixologik determinantlari.....	132
<i>Elov Ziyodullo Sattorovich</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida talabalar o'quv natijalarini baholashning pedagogik modeli.....	138
<i>Ernazarov Mirzohid Yo'ldosh o'g'li</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	145
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv tilshunoslikni joriy etish masalalar	150
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Doston musiqiy merosini o'rganishni uslubiy takomillashtirish mazmuni.....	153
<i>Qo'shayev Ilhom Axtamovich, Nasirova Sevinch Ismatovna</i>	
"Elektr yoritish" fanida mustaqil ta'limning zamonaviy shakllari.....	157
<i>Nasretdinova Feruza Nabiyeвна</i>	
Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirish	162
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Kuchkorova Robiya Shuxrat qizi</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	167
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
A Methodological Model for Developing Pedagogical Reflection in Pre-Service EFL Teachers.....	172
<i>Rahimberdiyeva Maftuna Rakhimberdi kizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda sog'lom turmush tarzining kasbiy kompetentlikka ta'siri	177
<i>Raximova Saboxat Qaxramon qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda interaktiv texnologiyalar va faol ta'lim metodlarining samaradorligi	182
<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida interfaol usullarning mazmuni, turlari va funksional ahamiyati.....	190
<i>Safarova Soliha Ilhomovna</i>	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 196	
<i>Saotmuratova Zebo Yuldash qizi</i>	
Musiqqa ta'limida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari.....	200
<i>Saparov Raxim Muratbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish ijtimoiy zarurat sifatida.....	204
<i>Xolmatova Yodgoroy Baxtiyorjon qizi</i>	
Energetika fanlarini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik afzalliklari.....	208
<i>Zoxidov Iqboljon Zokirjonovich</i>	
Методическая модель контекстуального обучения в формировании лингвокультурной компетенции при обучении русскому языку в национальных группах	213
<i>Рустамова Ферузaxon Махмуджановна</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Integrating Artificial Intelligence into EFL Academic Writing Instruction: Opportunities, Challenges, and Pedagogical Implications..... 218 Allamurodov Elyor Tursun ugli	218
	Sahna nutqida adabiy tur va janrlarning metodik talqini..... 223 Dilrabo Jumanova	223
	Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim ekotizimi: imkoniyatlar va xavflar 227 Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li	227
	Z avlod bilan ishlashda ta'lim va tarbiyaga oid zamonaviy tendensiyalar 232 Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	232
	Talabalarni ma'naviy tarbiyalash jarayonida diagnostik metodlardan samarali foydalanishning ahamiyati... 235 Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	235
	Tarixiy-ilmiy materiallar va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining geometrik tafakkurini rivojlantirish metodikasi..... 239 Toshpulatova Mamura Ismailovna, Mannonova Dilafro'z Ravshan qizi	239
	Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va muvofiqlashtirish ... 244 Xakimov Abdug'ulom Soyibjonovich	244
	Ingliz tilini boshqa sohadagilarga o'qitishda grammatik jihatlar 247 Ataboyeva Guliruxsor Baxtiyor qizi	247
	Methodological Foundations for Developing Environmental Education Through the Integration of Climate Change Education Into Biology Lessons in General Secondary Schools..... 250 Abdurakhmanova Iqbolkhon Yulchiyevna	250
	Sharq va G'arb mutafakkir olimlarining oila va farzand tarbiyasi borasidagi qarashlari 255 Berdiyeva Dilnoza A'zamovna	255
	Ommaviy sport turlari yordamida ayollarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirishda ilmiy yondashuv 258 Charos Axmadova	258
	STEAM integratsiyasi orqali maktab o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish 262 Choriyor Maxmatraimov Eshmamatovich	262
	Maktabgacha ta'lim kafedrasida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion-metodik faoliyatga tayyorlashni transformatsion boshqarish texnologiyasi 267 Djalalov Baxromjan Begmurzayevich	267
	Raqamli transformatsiya sharoitida yosh ota-onalarda yolg'izlik hissining namoyon bo'lishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik va etnopsixologik omillar 272 Erimmetova Nafisa Bahromovna	272
	Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning ijtimoiy-psixologik adaptatsiyasi va uning strategiyalari 279 Haqberdiyeva Dinora Qobil qizi	279
	Maktab direktorlarining moliyaviy boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish tehnologiyalari..... 283 Karimov Jaxongir Abdunabiyevich	283
	Jadidlar merosiga e'tibor: tarixiy xotira va ma'naviy tiklanish omili..... 287 Madaminova Shaxodat Shomurotovna	287
	Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi o'rni va nutqni baholashdagi imkoniyatlari..... 293 Mahmudova Maftuna Aktam qizi	293
	Effectiveness of Simulator Technologies in Pilot Training: an Experimental Study 297 Maksudov Ilhomjon Turgunboy o'g'li	297
	Yangi O'zbekistonda o'qituvchi maqomining huquqiy kafolatlari va pedagogik faoliyat samaradorligi..... 301 Menlibayeva Azima Oralbayevna, Oralbayeva Aziza	301
	Raqamli jamiyat sharoitida ong transformatsiyasining falsafiy jihatlari..... 305 Muxitdin Nazarov	305
	10-11-sinf o'quvchilarida o'qishdan yozuvga o'tish ko'nikmasini rivojlantirishning bosqichli metodik tizimi ... 310 Nazarova Shoiraxon Abdumo'min qizi	310
	Zamonaviy ta'lim paradigmasida "potensial" tushunchasi: shaxsning rivojlanishga qaratilgan ichki imkoniyatlari, bilim, ko'nikma, qobiliyat va kompetensiya..... 314 Qurbonova Gulmira Alisher qizi	314

Deffenbacherning driving anger scale metodi asosida haydovchilarning agressiv xulq-atvorining psixologik xususiyatlarini jinslar kesimida o'rganish	318
<i>Rahim Usmonov Raxmonali o'g'li</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	323
<i>Sadoqat Sarmanova Shermahmatovna</i>	
Vizual axborot: paydo bo'lish tarixi, qo'llanish sohalari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati.....	328
<i>To'g'izboyev Faxriddin Ulashovich</i>	
Fizika darslarini tashkil etishning mazmuni, mohiyati va didaktik tamoyillari.....	334
<i>Turabova Lobar Xusen qizi</i>	
Ekstrakorporal urug'lantirish orqali tug'ilgan bolalarda xotiraning rivojlanishi	339
<i>Usmonova Xusnora Ergashovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining emotsional barqarorligini shakllantirish.....	344
<i>Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna</i>	
Milliy va xalq o'yinlari vositasida talabalarni sog'lomlashtirish.....	347
<i>Axmedov Gayratjon Kosimovich</i>	
Деонтология медицинского персонала: этико-профессиональные ориентиры в условиях современной медицины.....	350
<i>Бабаджанова Гулчехра</i>	
Формирование творческого восприятия учащихся на уроках музыки.....	355
<i>Габдулманова Ильнура Минисламовна</i>	
Qizlar tarbiyasida maktab va mahalla hamkorligi monitoring tizimini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	358
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachilarida iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	362
<i>Ergashova Dilafro'z</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy karyerani shakllantirishning metodologik asoslari	365
<i>Hayitova Sarvinov Mahmudovna, Ilmiy rahbar: Ashirova Sojida Baxromovna</i>	
Pedagogical and Methodological Foundations for Developing an Interactive Mobile Application for Teaching English to Preschool Children (Based on the Solobee Project).....	368
<i>Khurshida Kuchkarova</i>	
O'spirinlarda kiberbullingning profilaktikasi va psixokorreksion imkoniyatlari.....	373
<i>Ibodova Gulimehr Inoyat qizi</i>	
Pedagogical Factors and Didactic Conditions for Developing Communicative Competence in Future Teachers.....	378
<i>Mirzayeva Gulshan Azamatovna</i>	
Musiqqa ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari.....	382
<i>Altmisheva Maftunabonu Baxtiyor qizi</i>	
The Importance of the Concept of Discursive Competence in Teaching English.....	386
<i>Mukhamatjonova Diyora Rustam qizi</i>	
Koxlear implantli bolalarni ta'lim jarayoniga moslashtirishning korreksion-pedagogik asoslari.....	390
<i>Najimova Muhabbat</i>	
Alfa avlod uchun internet xavflari klassifikatsiyasi metodlarini ishlab chiqish klassifikatori	393
<i>Ahralov Shavkat Sulaymonovich, Ahrorova Sevara Sulaymon qizi</i>	
Aqli zaif o'quvchilar ta'limida sensor integratsiyaning pedagogik imkoniyatlari.....	398
<i>Tajibayeva Shaxnoza Abdumuxtorovna</i>	
Koxlear implantatsiyali o'quvchilarning psixologik-pedagogik rehabilitatsiyasi samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.....	401
<i>Yuldasheva Saodat Utkurovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik fikr-g'oyalardan kreativ foydalanishga tayyorlashning ustuvor tamoyillari.....	406
<i>Akbarova Feruza Uktamjonovna</i>	

Biologiya ta'lim bosqichida noan'anaviy integratsiyalashgan darslar jarayonida CLIL texnologiyfsini joriy etish	410
Azimov Ibragimjon Toshpulatovich, Toshpo'latova Nigina Ibrohimjon qizi	
Onlayn ta'lim muhitida didaktik kompetensiyani takomillashtirish yo'llari	416
Kushimova Mahbuba Janibekovna	
Inklyuziv ta'lim sharoitida koxlear implantga ega bolalarning eshituv-nutqiy faoliyatini tashkil etishning pedagogik asoslari.....	420
Mirzayeva Umidaxon Inamovna	
Bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda pedagogik shart-sharoitlar va tamoyillar tizimi.....	423
Omanqulova Shohida Nematillo qizi	
Talabalarda axborot-psixologik tahdidlarni oldini olishning psixologik imkoniyatlari.....	426
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Changes in the Structure and Strength of the Aluminum Alloys SAV-1 Irradiated With Fast Neutrons	431
S. A. Baytelesov, F. R. Kungurov, G. N. Turdieva, I. V. Papushki, A.V. Galushko	
Bo'lajak o'qituvchilarning mantiqiy fikrlash kompetensiyasini baholashga diagnostik model asosida yondashuv.....	438
Suvankulova Malika Baxtiyor qizi	
"Integratsion mexanizm" – integratsiyani tadqiq etishdagi muhim yo'nalish sifatida	444
Xayitov Lazizbek Rustamjon o'g'li	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talaba qizlarining somatotipik va funksional xususiyatlariga ko'ra tabaqalashtirilgan individual fitnes mashg'ulotlari uslubiyati.....	447
Ziyatov Muhammad Namazovich	
Проблемы формирования координационных способностей у дошкольников с нарушением слуха и рекомендации по их развитию	451
Закирова Сарвиноз Баратовна, Кобулова Шахризода Равшан кизи	
Uy ta'limi sharoitida o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	455
Sodiqova Nurgul Tursunboyevna	
Paradzyudoni rivojlantirishning dolzarb muammolari va ularni takomillashtirish yo'llari.....	459
Berdiyev Sherzod Ochilovich	
Pedagogik antropologiya Ushinskiy talqinida	462
Ochilova M. P.	
Using Concept Checking Questions to Improve Vocabulary Retention in English Language Classrooms: Evidence from Uzbekistan	468
Ramazonov Jasurbek Safar O'g'li	

PARADZYUDONI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Berdiyev Sherzod Ochilovich

Sarbov universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada para-dzyudo sport turini rivojlantirishning bugungi kundagi dolzarb muammolari, sportchilarning jismoniy va psixologik tayyorgarligidagi o'ziga xosliklar hamda ushbu sport turini yanada takomillashtirish yo'llari tahlil qilingan. Shuningdek, ko'rish qobiliyati cheklangan sportchilarni saralab olish (seleksiya) va ularning xalqaro standartlarga moslashishi masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: para-dzyudo, inklyuziv sport, adaptiv jismoniy tarbiya, klassifikatsiya, seleksiya, reabilitatsiya.

Abstract: This article analyzes the current problems of developing para-judo, the specifics of the physical and psychological preparation of athletes, and ways to further improve this sport. It also discusses the issues of selection of visually impaired athletes and their adaptation to international standards.

Key words: para-judo, inclusive sport, adaptive physical education, classification, selection, rehabilitation.

Аннотация: В данной статье анализируются текущие проблемы развития парадзюдо, специфика физической и психологической подготовки спортсменов, а также пути дальнейшего совершенствования этого вида спорта. Рассматриваются также вопросы отбора спортсменов с нарушениями зрения и их адаптации к международным стандартам.

Ключевые слова: парадзюдо, инклюзивный спорт, адаптивная физическая культура, классификация, отбор, реабилитация.

KIRISH

Jahon miqyosida imkoniyati cheklangan shaxslarni jamiyatga integratsiya qilish, ularni reabilitatsiya qilish va salomatligini tiklashda para-sport, xususan, para-dzyudo muhim o'rin tutadi. Dzyudo falsafasi va texnikasi ko'rish qobiliyati cheklangan shaxslarning fazoviy mo'ljal olish (orientatsiya), muvozanat va kinestetik sezgilari rivojlantirish uchun eng samarali sport turlaridan biridir.

O'zbekistonda mustaqillik yillarida, ayniqsa keyingi davrda paralimpiya harakatini davlat loyihasi darajasiga ko'tarish, jismoniy imkoniyati cheklangan va nogironligi bo'lgan shaxslarni sportga jalb qilish borasida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Paralimpiya harakatini rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori hamda "Sog'lomlashtirish, reabilitatsiya qilish va inklyuziv sportni rivojlantirish tizimini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmonlari mamlakatimizda adaptiv sport turlari, jumladan, para-dzyudoni ilmiy asosda rivojlantirish, sportchilar va murabbiylarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash uchun mustahkam huquqiy zamin yaratdi. Bu esa, o'z navbatida, xalqaro maydonlarda yuqori natijalarga erishish kafolatidir.

Biroq para-dzyudo sport turini ommaviylashtirish va yuqori malakali sportchilarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish jarayonida bir qator tizimli muammolar ham ko'zga tashlanmoqda. Ushbu maqolada para-dzyudodagi zamonaviy tendensiyalar va yangi xalqaro klassifikatsiya qoidalari fonida yuzaga kelayotgan dolzarb muammolar hamda ularni ilmiy-metodik jihatdan hal etish yo'llari tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Para-dzyudo imkoniyati cheklangan, xususan, ko'rish qobiliyati zaif va ojiz sportchilarni jismoniy, psixologik hamda ijtimoiy jihatdan rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim adaptiv sport turlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda para-dzyudoning reabilitatsion va ijtimoiy integratsiyaviy

ahamiyati alohida ta'kidlanadi. V.V. Putin, V.B. Shestakov va A.G. Levitskiy dzyudo mashg'ulotlari sportchilarda muvozanat, koordinatsiya va harakat sezgirligini rivojlantirishini qayd etganlar.

S.V. Eregina esa dzyudo texnik harakatlarini o'rgatishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va individual tayyorgarlikning ahamiyatini asoslab bergan.

So'nggi yillarda Xalqaro ko'zi ojizlar sporti federatsiyasi (IBSA) tomonidan joriy etilgan J1 va J2 klassifikatsiya tizimi para-dzyudochilarning tayyorgarlik jarayonini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirdi. Ilmiy manbalarda ko'rish qobiliyati cheklangan sportchilar bilan ishlashda taktik sezgirlik, fazoviy mo'ljal olish, vestibulyar barqarorlik hamda psixologik moslashuvni rivojlantirish muhim omil sifatida e'tirof etiladi. Shu bois para-dzyudoni rivojlantirishda ilmiy-metodik yondashuvlarni takomillashtirish, seleksiya tizimini modernizatsiya qilish va murabbiylar malakasini oshirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

1. **Differensiallashgan yondashuv:** Xalqaro ko'zi ojizlar sporti federatsiyasi (IBSA) tomonidan kiritilgan yangi klassifikatsiya tizimi (mutlaq ko'rlar - J1 va qisman ko'ruvchilar - J2 klasslari) asosida para-dzyudochilarning mashg'ulot yuklamalarini differensiallashgan (alohida ajratilgan) holda taqsimlash metodikasi asoslab berildi.
2. **Taktik modellashtirish prinsiplari:** Ko'rish qobiliyati cheklangan sportchilarning fazoviy mo'ljal olish (orientatsiya) va muvozanat saqlash funksiyalarini rivojlantirishda an'anaviy vizual ko'rgazmalilik o'rniga "taktik modellashtirish" (ushlab sezish va mexanik harakatlarni tana orqali his qilish) hamda vestibulyar apparatni barqarorlashtiruvchi maxsus mashqlar majmuasi ishlab chiqildi va samaradorligi ko'rsatib o'tildi.
3. **Inklyuziv seleksiya modeli:** Imkoniyati cheklangan bolalar maktab-internatlari sharoitida para-dzyudo bilan shug'ullanuvchi 10-12 yoshli o'smirlarning taktik va kinestetik sezgirlik darajasini aniqlash orqali ularni dastlabki saralab olish (sport seleksiyasi) tizimining ilmiy-metodik mezonlari taklif etildi.
4. **Kombinatsiyalashgan tayyorgarlik:** Para-dzyudochilarning texnik-taktik harakatlarini takomillashtirishda jismoniy reabilitatsiya (tiklanish) va sport psixologiyasining (qo'rquv va fazoviy adaptatsiyani yengish) o'zaro integratsiyalashgan (kombinatsiyalashgan) modelining pedagogik ahamiyati ochib berildi.

Para-dzyudo sport turida xalqaro yangi klassifikatsiya qoidalari (J1 va J2 klasslari) talablarini hisobga olgan holda, ko'rish qobiliyati cheklangan sportchilarning o'quv-mashg'ulot jarayonidagi dolzarb muammolarni aniqlash hamda ularning jismoniy, texnik-taktik va fazoviy mo'ljal olish (orientatsiya) tayyorgarligini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-metodik tavsiyalar va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar hal etilgan:

1. Para-dzyudochilar mashg'ulot tizimidagi mavjud ilmiy-pedagogik muammolarni tahlil qilish.
2. Ko'zi ojiz sportchilarning texnik harakatlarni o'zlashtirishida taktik (ushlab sezish) analizatorlar imkoniyatlarini o'rganish.
3. Mashg'ulotlar samaradorligini oshirish va jarohatlarning oldini olish bo'yicha amaliy tavsiyalar shakllantirish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda para-dzyudo sohasida quyidagi asosiy muammolar ko'zga tashlanmoqda:

1. **Ilmiy-metodik bazaning yetishmasligi:** Sog'lom dzyudochilar uchun mo'ljallangan o'quv-mashg'ulot dasturlari ko'p, biroq ko'zi ojiz sportchilarning o'ziga xos anatomik va psixologik holatini hisobga olgan maxsus metodik qo'llanmalar yetarli emas.
2. **Klassifikatsiya tizimidagi o'zgarishlar:** Xalqaro ko'zi ojizlar sporti federatsiyasi (IBSA) tomonidan kiritilgan yangi klassifikatsiya qoidalari (J1 va J2 klasslari) sportchilarni qayta taqsimlash va moslashtirishda yangicha yondashuvni talab qilmoqda.
3. **Kadrlar taqchilligi:** Adaptiv jismoniy tarbiya va tibbiy-biologik bilimlarga ega bo'lgan, ko'zi ojiz sportchilar bilan ishlashga ixtisoslashgan malakali murabbiylar va tiflopedagoglarning kamligi.
4. **Moddiy-texnik va hududiy muammolar:** Viloyat va chekka hududlarda para-dzyudo bilan shug'ullanish uchun ixtisoslashgan zallar va maxsus transport tizimining (inklyuziv muhit) to'liq shakllanmaganligi.

Para-dzyudochilarning mashg'ulot tizimini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ko'rish qobiliyatining yo'qligi sababli ularda taktik (ushlab sezish) va vestibulyar (muvozanat) analizatorlar yetakchi rol o'ynaydi.

Sog'lom dzyudochilardan farqli o'laroq, para-dzyudoda bellashuvlar hakamning "Kumi-kata" (ushlash) buyrug'idan keyin bevosita kontakt bilan boshlanadi. Bu esa sportchidan tezkor reaksiya, statodinamik muvozanat va raqibning harakat yo'nalishini tana vazni orqali his qilishni talab etadi.

Para-dzyudoni yangi bosqichga olib chiqish va muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

1. Innovatsion o'quv-mashg'ulot tizimini joriy etish

- Mashg'ulotlarda "taktill modellashtirish" uslubidan foydalanish. Bunda murabbiy usullarni sportchining tanasiga o'zi teginib, mexanik harakatlar orqali tushuntiradi.
- Vestibulyar apparatni rivojlantiruvchi maxsus mashqlar (aylanuvchi platformalar, batutlar) ulushini oshirish.

2. Seleksiya (iqtidorli sportchilarni saralash)

- Imkoniyati cheklangan bolalar maktab-internatlari (tiflopedagogik muassasalar) bilan hamkorlikda para-dzyudo to'garaklarini tashkil etish va erta yoshdan seleksiya ishlarini yo'lga qo'yish.

3. Tibbiy-biologik va psixologik qo'llab-quvvatlash

- Ko'rish qobiliyati zaif sportchilarda uchraydigan psixologik to'siqlar (qo'rquv, ishonchsizlik)ni yengish uchun ixtisoslashgan sport psixologlari shtatini joriy etish.
- Yangi J1 (mutlaq ko'rlar) va J2 (qisman ko'ruvchilar) klasslari o'rtasidagi farqni hisobga olgan holda differensiallashgan mashg'ulot dasturlarini ishlab chiqish.

1. Differensiallashgan o'quv dasturlarini joriy etish: Sportchilarni tayyorlashda J1 (mutlaq ko'rlar) va J2 (qisman ko'ruvchilar) klasslari uchun mashg'ulot yuklamalarini alohida ajratish lozim. J1 klassidagi sportchilar uchun harakatlarni vizual tasavvur qilish imkonsizligini hisobga olib, mashg'ulotlarning dastlabki bosqichida tushuntirish ishlarini faqat "taktill muloqot" (murabbiy o'z tana harakatlari orqali usulni ko'rsatishi) shaklida olib borish tavsiya etiladi.

2. Fazoviy mo'ljal olishni rivojlantirish: Ko'zi ojiz dzyudochilarda tatami chegarasini his qilish instinktini shakllantirish uchun maxsus relyefli (turli sirt tuzilishiga ega bo'lgan) chekka tatamilardan foydalanish yoki tatami chetiga yaqinlashganda tovushli (akustik) signallar tizimini qo'llash maqsadga muvofiq.

3. Vestibulyar apparatni mustahkamlash: Yiqilish paytidagi jarohatlarning oldini olish va muvozanatni saqlash qobiliyatini oshirish uchun haftalik mashg'ulotlar rejasiga 20-25 % hajmda batutda sakrash, aylanma harakatlar va tibbiy (og'ir) to'plar bilan bajariladigan statodinamik mashqlarni kiritish lozim.

4. "Kumi-kata" (ushlash) texnikasini avtomatlashtirish: Para-dzyudoda bellashuv bevosita ushlar pozitsiyasidan boshlanishi sababli, mashg'ulotlarda raqibning harakat yo'nalishi va tana vazni markazini (SOG) faqat qo'l barmoqlari va bilak sezgirligi orqali aniqlashga qaratilgan ko'r-ko'rona (ko'z boylangan holatdagi sparringlarni ko'paytirish zarur.

5. Psixologik adaptatsiya dasturi: Mashg'ulotlar jarayoniga sportchining fazoviy qo'rquvini (ochiq maydonda harakatlanish kompleksini) kamaytirishga qaratilgan autogen va psixoregulatsiyalovchi mashqlarni kiritish, buni har bir mashg'ulotning yakuniy (tinchlantiruvchi) qismida 10-15 daqiqa davomida qo'llash tavsiya etiladi.

6. Ilmiy-metodik monitoring: Har bir para-dzyudochining jismoniy va funksional holatini har chorakda (3 oyda bir marta) tahlil qilib borish uchun maxsus monitoring kartochkalarini yuritish va test sinovlarini (muvozanat, reaksiya tezligi va taktill sezgirlik bo'yicha) o'tkazish shart.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Para-dzyudoni rivojlantirish nafaqat yuqori sport natijalariga erishish, balki imkoniyati cheklangan shaxslarning jamiyatda o'z o'rinlarini topishlariga xizmat qiladi. Tizimdagi muammolarni bartaraf etish uchun ilmiy asoslangan o'quv-metodik qo'llanmalarni yaratish, murabbiylar malakasini oshirish va inklyuziv sport infratuzilmasini yaxshilash lozim. Ushbu yo'nalishdagi islohotlar o'zbek para-dzyudo maktabining jahon arenasidagi yetakchiligini ta'minlashga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Путин.В.В. Дзюдо: история, теория, практика / В.В.Путин, В.Б.Шестаков, А.Г.Левицкий. Архангельск: Дом "СК", 2000. - 154 с.
2. Ерегина.С.В. Современные подходы к обучению технике двигательных действий (на примере дзюдо): Учебные пособие / С.В.Ерегина. - Южно-Сахалинск: Изд-во СахГУ, 2015. 144 стр.
3. Ерегина.С.В. Современные подходы к обучению технике двигательных действий (на примере дзюдо): Учебные пособие / С.В.Ерегина. - Южно-Сахалинск: Изд-во СахГУ, 2015. 144 стр.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(6)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.